

ЭДИЙН ЗАСАГ,
ХӨГЖЛИЙН ЯАМ

ТӨЛБӨРИЙН ТЭНЦЛИЙГ САЙЖРУУЛАХ ТӨСӨЛ, ХӨТӨЛБӨРҮҮД

ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙДЫН ҮҮРЭГ ХАРИУЦАГЧ Б.ЖАВХЛАН

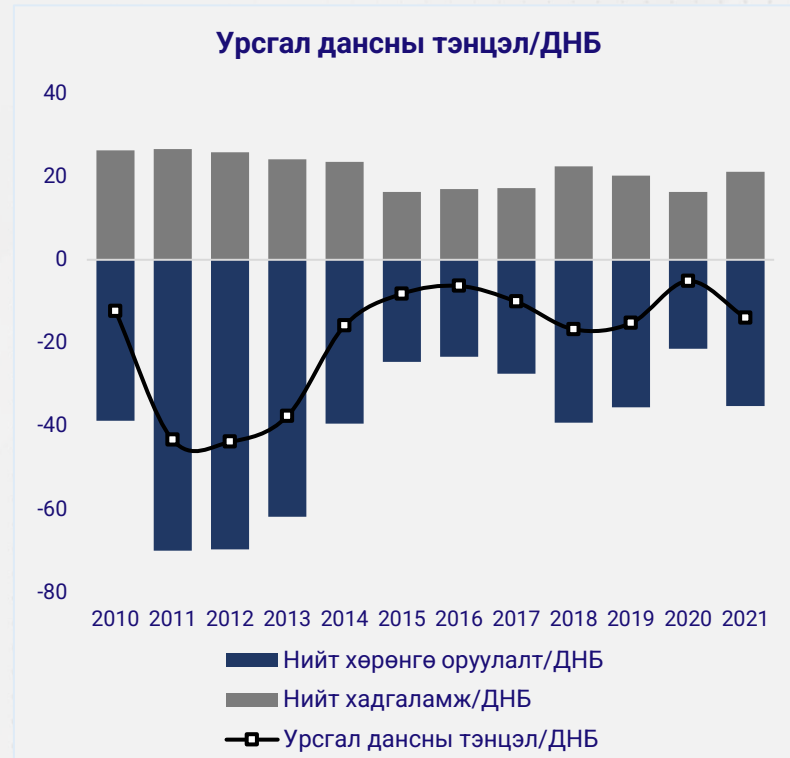
Агуулга

1. Төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал
2. Шинэ сэргэлтийн бодлого:
Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

1. Төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал

Уул уурхайн салбараас өндөр хамааралтай манай улсын валютын орох, гарах урсгал хэлбэлзэл өндөр байна.

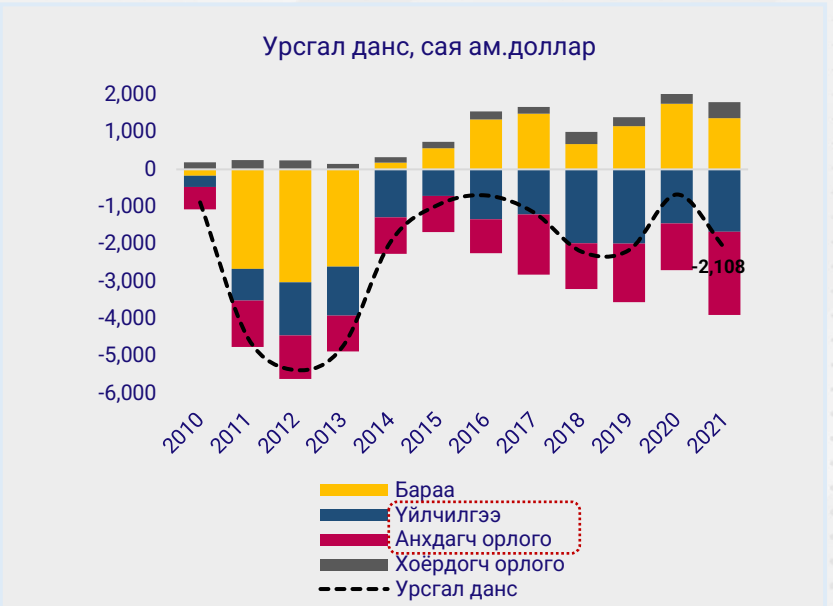
Урсгал дансны тэнцэл алдагдал өндөр байгаа нь манай улсын нийт хадгаламж хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээнээс бага байдагтай холбоотой.

Ирэх онуудад төлөгдөх хуваарьтай томоохон өр төлбөрүүд

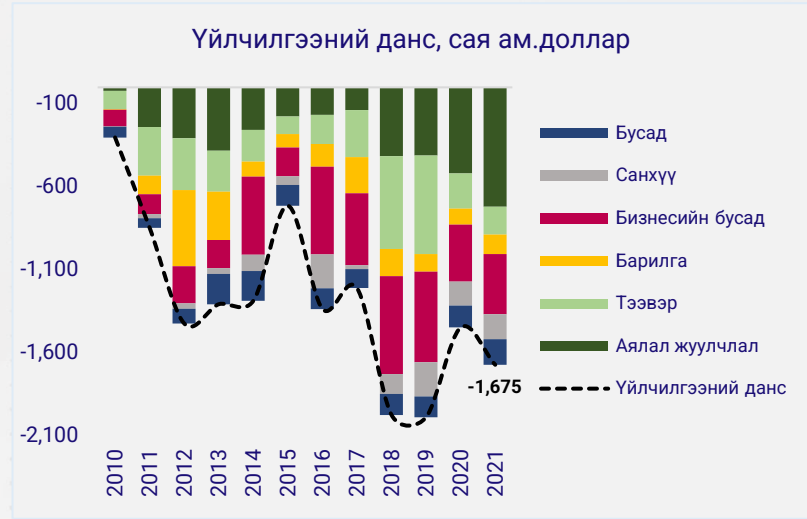
	2023 он
ЗГ - Гэрэгэ бонд	533 сая ам.доллар
МУХБ - Самурай бонд	30 тэрбум иен
МУХБ бонд	500 сая ам.доллар
ХАБ своп хэлцэл	1.8 тэрбум ам.доллар
	2024 он
ЗГ - Хуралдай бонд	600 сая ам.доллар
Энержи ресурс бонд	440 сая ам.доллар
МИК бонд	250 сая ам.доллар

2023 онд Хөгжлийн банкны бондууд, Төв банкны своп хэлцлийн төлбөр хүлээгдэж байгаа нь төлбөрийн тэнцлийн дарамтыг нэмэгдүүлж байна.

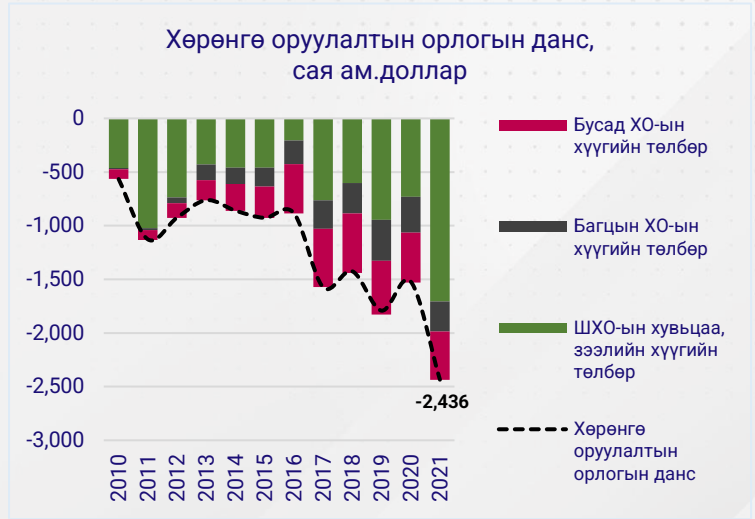
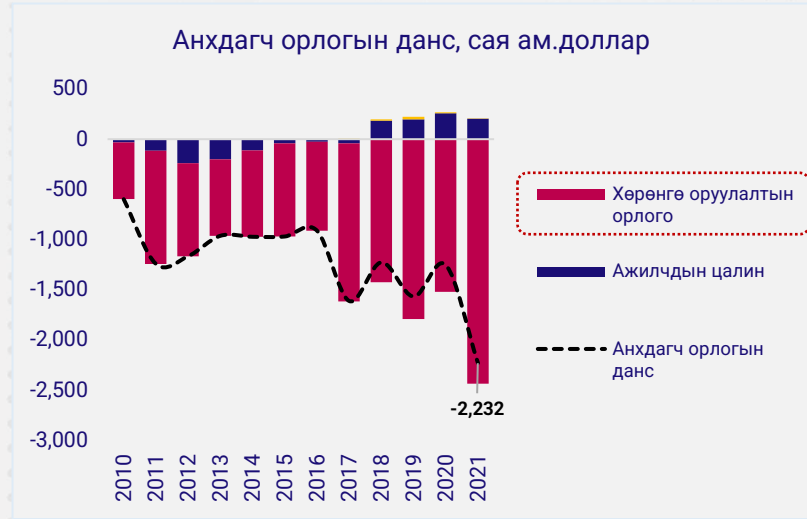
1. Төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал: Урсгал дансны алдагдал

Урсгал дансны алдагдал сүүлийн 10 жилийн дунджаар **ДНБ-ий 17.3 хувьтай** тэнцүү байв.

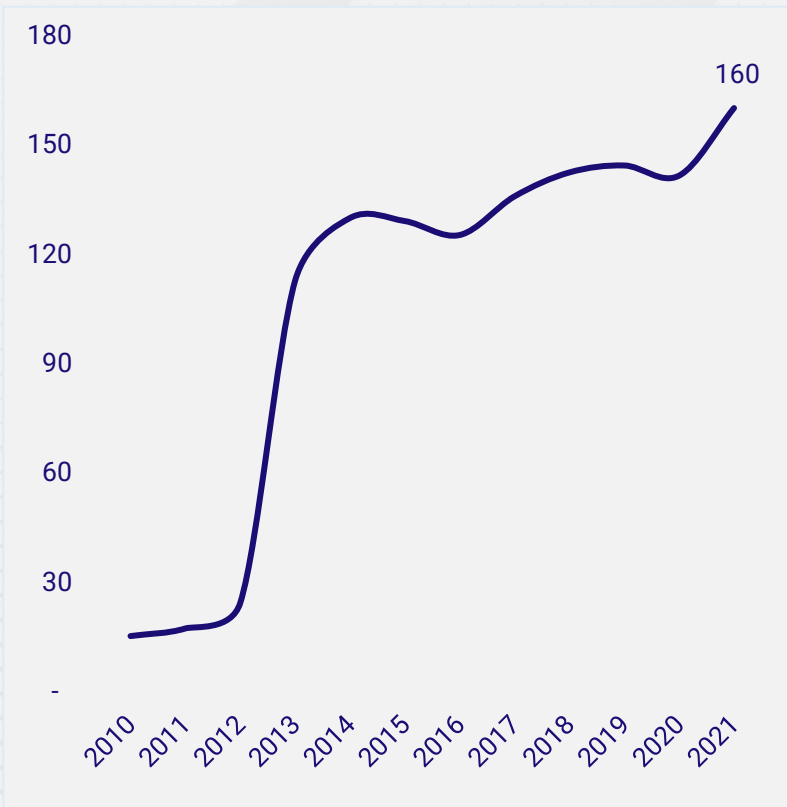

Үйлчилгээний дансны алдагдалд аялал жуулчлал, тээвэр, бизнесийн бусад үйлчилгээний дансны алдагдал голлон нөлөөлж байна.

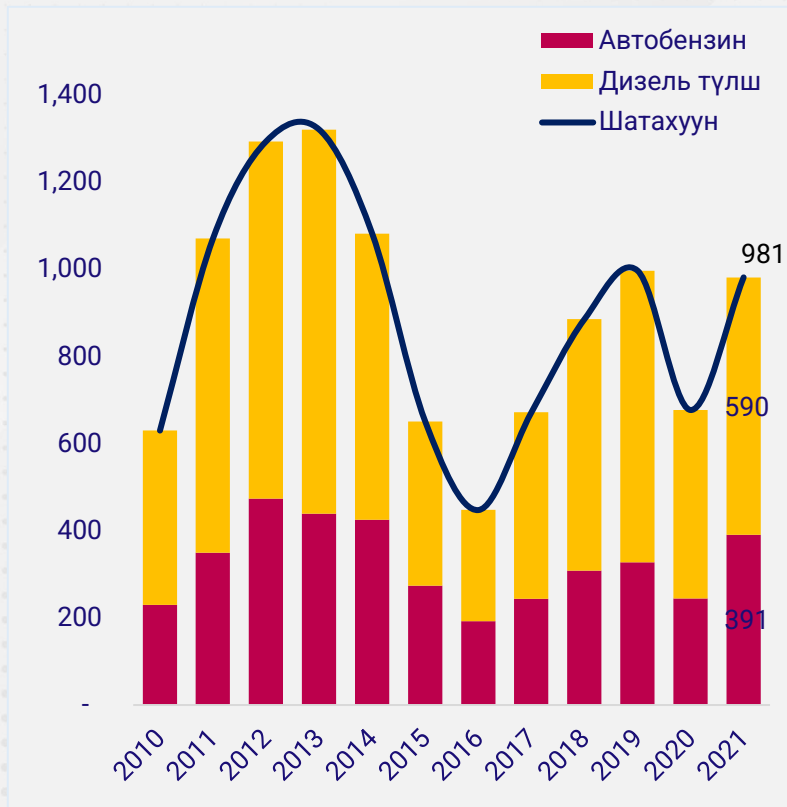
1. Төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал: Валютын гадагшлах урсгал

Эрчим хүчний импорт
(сая ам.доллар)

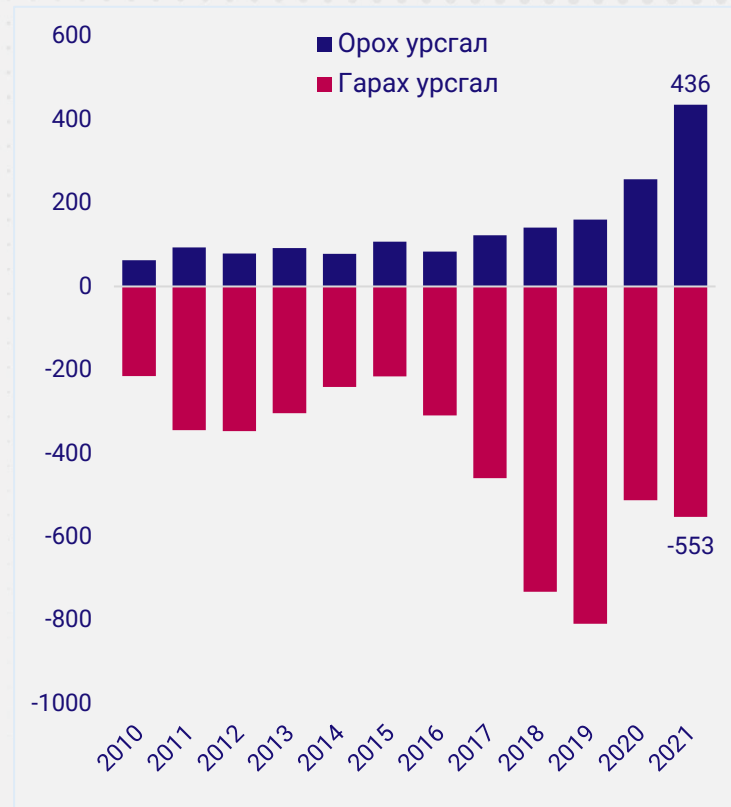
Уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэлийг дагаж эрчим хүчний импорт өсөж байна.

Шатахууны импорт
(сая ам.доллар)

Шатахууны хэрэглээ 100 хувь импортоос хамаарч байна.

Тээврийн үйлчилгээний төлбөр
(сая ам.доллар)

Сүүлийн 10 жилийн дунджаар жилд 450 сая ам.долларыг ачаа тээврийн үйлчилгээнд төлсөн байна.

1. Төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал: Валютын гадагшлах урсгал

Импортын хамаарал өндөр байна.

Нефтийн бүтээгдэхүүн

1,132 сая \$

➤ Дизель түлш	590 сая \$
➤ АИ-92, АИ-95	353 сая \$
➤ АИ-80	38 сая \$
➤ Бусад	150 сая \$

Хэрэглээний бүтээгдэхүүн

2,184 сая \$

➤ Хүнс	852 сая \$
➤ Авто машин, сэлбэг хэрэгсэл	482 сая \$
➤ Эм тариа	283 сая \$
➤ Гэр ахуйн цахилгаан хэрэгсэл	157 сая \$
➤ Гутал, хувцас, цүнх	91 сая \$
➤ Бусад	317 сая \$

Хөрөнгө оруулалтын бүт.

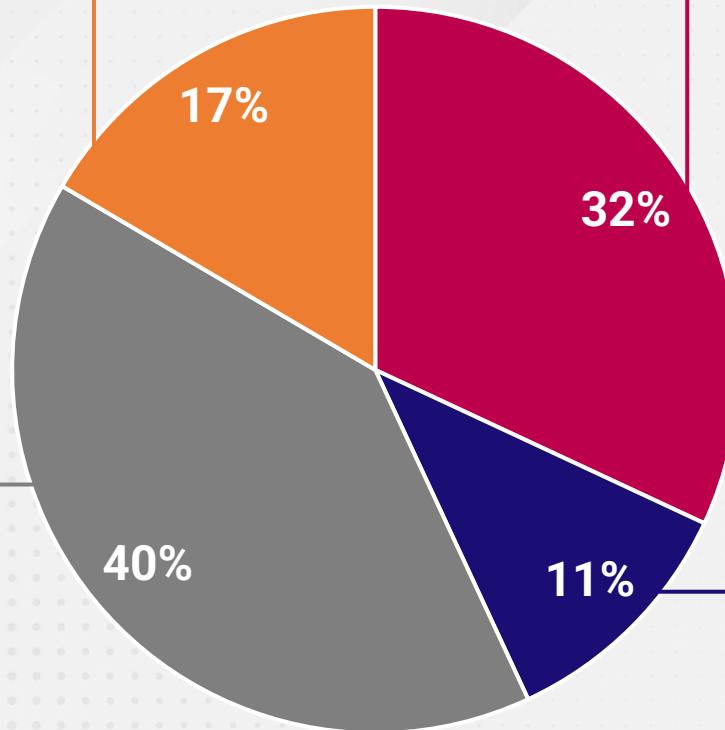
2,760 сая \$

➤ Машин, тоног төхөөрөмж	1,771 сая \$
➤ Барилгын материал	726 сая \$
➤ Бусад	262 сая \$

Аж үйлдвэрийн орц

761 сая \$

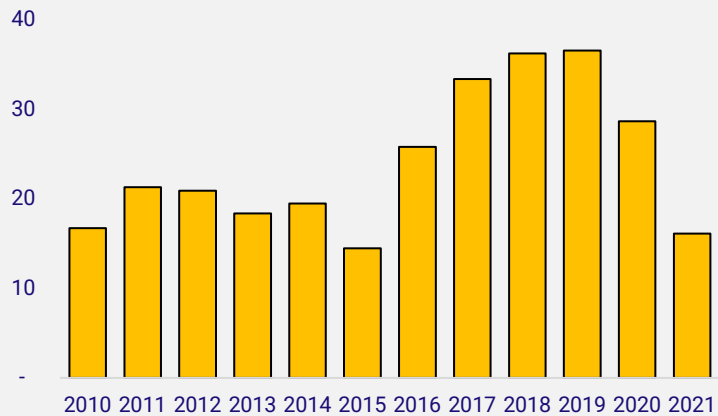
➤ Цахилгаан эрчим хүч	161 сая \$
➤ Химийн бүтээгдэхүүн	133 сая \$
➤ Хүнсний орц	96 сая \$
➤ Даавуу, утас, арьс, савхи	32 сая \$
➤ Бусад	337 сая \$

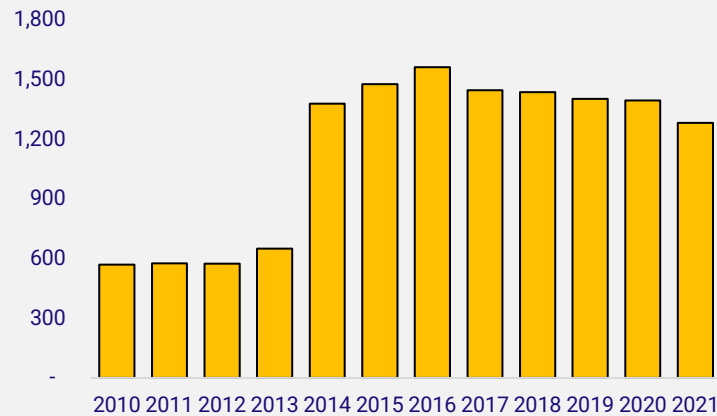
1. Төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал: Валютын орох урсгал

Валютын орох урсгал хэлбэлзэл өндөртэй байна.

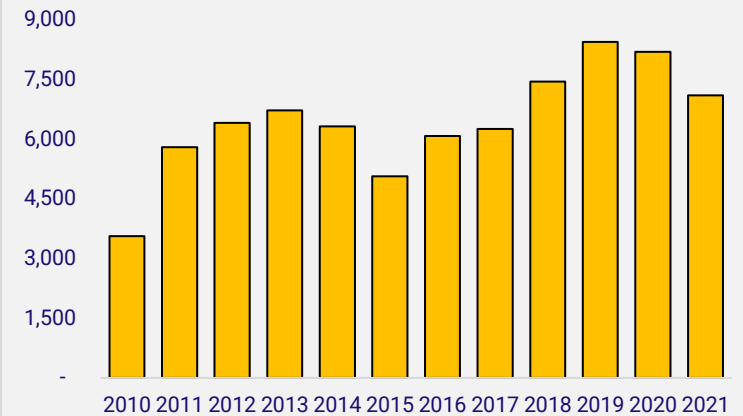
Нүүрс, сая тн

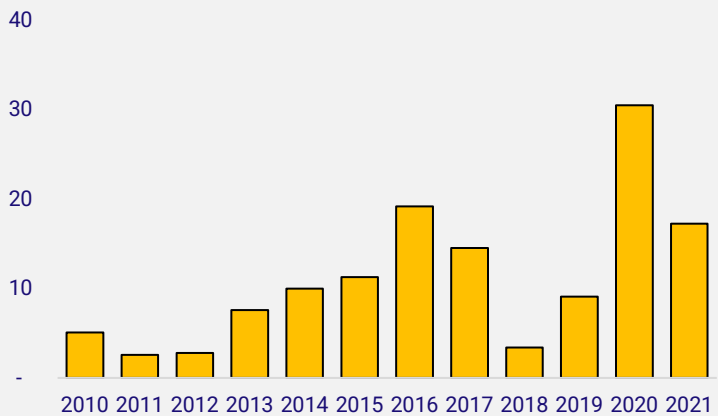
Зэсийн баяжмал, мян.тн

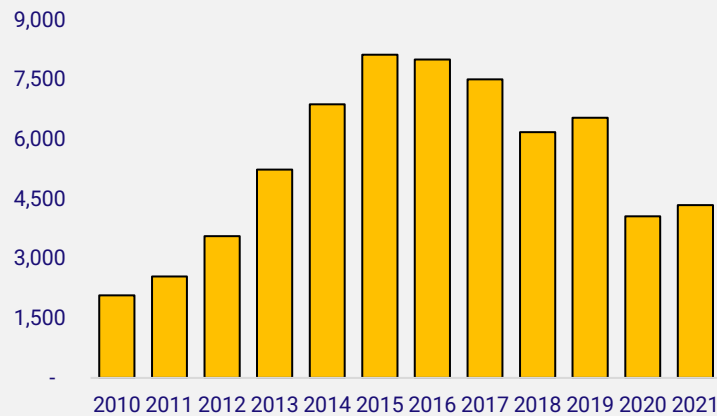
Төмрийн хүдэр, мян.тн

Алт, тн

Газрын тос, мян.бар

Дэд бүтцийн хүрэлцээгүй байдлаас үүдэлтэйгээр уул уурхайн голлох бүтээгдэхүүнүүдийн экспортын хэмжээ тогтворгүй байна.

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

БООМТЫН СЭРГЭЛТ

- Хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх
- Авто болон төмөр замаар холбох
- Агаарын тээврийн боломжийг нэмэгдүүлэх
- Чөлөөт бүс, хуурай боомт байгуулах

ТӨРИЙН БҮТЭЭМЖИЙН СЭРГЭЛТ

- Төрийн үйлчилгээг цахим болгох
- Төрийн оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэх, цэгцлэх
- Төрийн аж ахуйн нэгжийн үр ашиг, засаглалыг сайжруулах
- Авлигын гэмт хэргийг бууруулах
- Үр ашигтай, хариуцлагатай санхүүгийн тогтолцоог бэхжүүлэх

НОГООН ХӨГЖЛИЙН СЭРГЭЛТ

- Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах
- Хог хаягдал дахин боловсруулалтыг дэмжих
- Байгаль орчин, ногоон хөгжил дэмжих
- Гадаргын усны тохируулга хийх замаар тогтвортой хэрэглээг дэмжих

ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ СЭРГЭЛТ

- Дулааны цахилгаан станц
- Сэргээгдэх эрчим хүч
- Усан цахилгаан станц
- Ашиглагдаж буй станцуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх

АЖ ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН СЭРГЭЛТ

- Аж үйлдвэр, технологийн парк, техникийн шинэчлэл хийх
- Махны эрэлт, нийлүүлэлтийг хангах
- Арьс шир боловсруулах төсөл
- Уул уурхайн төслүүд
- Усан хангамжийн төсөл

ХОТ ХӨДӨӨГИЙН СЭРГЭЛТ

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО

Валютын гарах урсгалыг бууруулах хүрээнд

1

Эрчим хүчний эх үүсвэр, дамжуулах, түгээх шугам сүлжээг шинээр барьж байгуулан хүчин чадлыг өргөтгөн нэмэгдүүлж, эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хангамжийн найдвартай байдлыг дээшлүүлж, дотоодын хэрэгцээг хангана.

2

Газрын тосны баталгаат нөөц, олборлолтыг нэмэгдүүлэх замаар дотоодын газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг түүхий эдээр хангана.

3

Хилийн боомтуудыг төмөр замаар холбон, ачаа тээврийн урсгалыг сайжруулж, экспортын **тээврийн зардлыг** бууруулна.

Валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх хүрээнд

4

Боомтуудын хатуу, зөөлөн дэд бүтцийг хөгжүүлэн **ачаа болон зорчигч нэвтрүүлэх хүчин чадлыг** дээшлүүлж, экспортыг нэмэгдүүлнэ.

5

Хилийн боомтуудыг **төмөр замаар** холбох замаар тээвэр, логикийн өрсөлдөх чадвар болон ачаа тээврийн урсгалыг сайжруулж, экспортыг нэмэгдүүлнэ.

6

Уул уурхай, хөдөө аж ахуй, боловсруулах үйлдвэрийн салбарт **хүнд, хөнгөн үйлдвэрлэлийн** төслүүдийг хэрэгжүүлснээр импортын хараат байдлыг бууруулж, экспортыг нэмэгдүүлнэ.

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

БООМТЫН СЭРГЭЛТ

1

Хилийн боомтуудын хүчин чадал нэмэгдүүлэх төслүүд

- Хилийн боомтуудын нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх ачаа тээврийн терминалуудыг байгуулах төсөл /Гашуунсухайт, Шивээхүрэн, Бичигт, Ханги, Эрээнцав, Арцсуурь, Алтанбулаг, Замын-Үүд/

2

Төмөр замын бүтээн байгуулалтын төслүүд

- Төмөр замаар холбох төслүүд /Гашуунсухайт-Ганцмод, Тавантолгой-Цогтцэций/
- Төмөр замын сүлжээг шинэчлэн сайжруулах төслүүд
- Шинэ төмөр замын сүлжээг байгуулах төслүүд

3

Авто замын бүтээн байгуулалтын төслүүд

- Хилийн боомтуудыг хатуу хучилттай авто замаар холбох төслүүд
- Замын-Үүд-Алтанбулаг чиглэлийн олон улсын транзит хурдны зам барих

4

Нисэх буудал өргөжүүлэх, шинэчлэх төслүүд

- "Чингис хаан" олон улсын нисэх буудлыг өргөтгөж, олон улсын агаарын ачаа тээврийн транзит төв болгох
- Орон нутгийн онгоцны буудлуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх төслүүд

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ СЭРГЭЛТ

1

Дулааны цахилгаан станцуудын хүчин чадлыг өргөтгөх төслүүд

- III ДЦС, II ДЦС
- Чойбалсан ДЦС
- Амгалан ДЦ
- Дулааны IV цахилгаан станцын зуух болон хийн эх үүсвэрүүд

2

Эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр барих төслүүд

- Тавантолгой ДЦС
- Эрдэнэбүрэн УЦС
- Эгийн гол УЦС
- Багануур ДЦС

3

Эрчим хүчний дэд станц, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам сүлжээний төслүүд

- Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай
- Тавантолгойн ДЦС-Оюутолгой
- Сайншанд-Цагаансуварга
- Багануур-Өндөрхаан
- Багануур-Чойр

4

Байгальд ээлтэй, шинжлэх ухаан, дэвшилтэт технологид суурилсан эрчим хүчний төслүүд

- Цөмийн, ногоон-устөрөгчийн, байгалийн хийн болон сэргээгдэх эрчим хүчний төслүүд

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

АЖ ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН СЭРГЭЛТ

1

**Газрын тос
боловсруулах төслүүд**

- Газрын тосны нөөц хайгуулын төсөл
- Газрын тос боловсруулах үйлдвэр, дамжуулах хоолой, дагалдах барилга байгууламжийн төсөл
- Дулааны IV цахилгаан станцын зуух болон хийн эх үүсвэрүүд

2

**Тавантолгой болон бусад
нүүрсний ордыг ашиглах
төслүүд**

- Нүүрс баяжуулах үйлдвэр, усан хангамжийн төсөл, ил уурхайн олборлолтын шилдэг технологи нэвтрүүлэх төсөл, далд уурхайн төсөл

3

**Эрдэнэт, Оюутолгой болон бусад
зэсийн ордуудыг ашиглаж, зэс
боловсруулалтыг нэмэгдүүлэх
төслүүд**

- Зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэрийн төсөл, исэлдсэн хүдрээс катодын зэс үйлдвэрлэх төсөл

4

**Аж үйлдвэрлэл, технологийн
парк цогцолборуудыг барих
төслүүд**

- Гангийн үйлдвэр байгуулах төсөл, уул уурхай-металлурги-химийн үйлдвэрлэлийн төсөл, үйлдвэрлэл, технологийн парк байгуулах төсөл

5

**Хөдөө аж ахуй, газар тариалан,
хүнсний дотоодын хангамжийг
сайжруулах төслүүд**

- Дарханы арьс шир боловсруулах үйлдвэр байгуулах төсөл
- Махны үйлдвэр, хорио цээрийн бүс бүхий цогцолбор байгууламж барих техникийн шинэчлэл хийх төсөл

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

ХҮНСНИЙ ХАНГАМЖ, АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ ҮНДЭСНИЙ ХӨДӨЛГӨӨН

ИМПОРТЫН ХАМААРАЛ

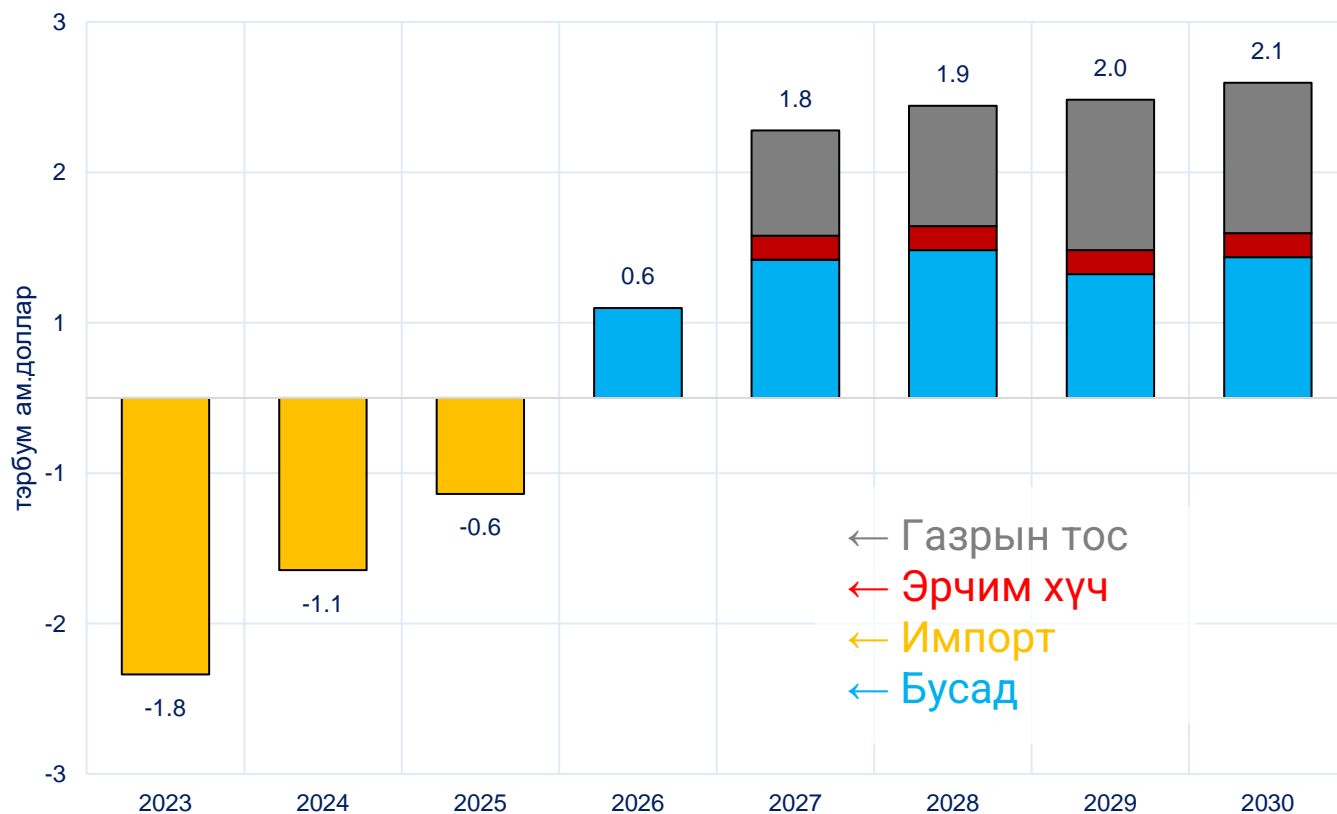
№	Хүнсний бүтээгдэхүүн	ИМПОРТ ХАМААРАЛ 2021	ИМПОРТ ХАМААРАЛ 2030	ИМПОРТ 2021 /сая ам.доллар/
1	Малын мах	0%	0%	-
2	Төмс	0%	0%	-
3	Гурил	1%	0%	-
4	Гурилан бүтээгдэхүүн	33%	0%	95.0
5	Сүүн бүтээгдэхүүн	41%	3%	19.6
6	Хүнсний ногоо	38%	3%	20.0
7	Өндөг	49%	3%	15.6
8	Цэцгийн тос, 72%	67%	3%	3.0
9	Сүү	82%	3%	21.0
10	Хүнсний давс	97%	3%	1.7
11	Жимс, жимсгэнэ	98%	77%	35.0
12	Тахианы мах	99%	3%	34.5
13	Ургамлын тос	100%	69%	20.0
14	Элсэн чихэр	100%	61%	36.2
15	Төрөл бүрийн будаа	100%	56%	30.0
16	Гахайн мах	100%	3%	20.3

Эдгээр бүтээгдэхүүнүүдийн импортод 2021 онд нийт **350 сая ам.долларт** зарцуулсан байна.

Цаашид дотоодын үйлдвэрлэл нэмэгдснээр валютын гарах урсгал буурна.

2. Шинэ сэргэлтийн бодлого: Төлбөрийн тэнцлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүд

Төлбөрийн тэнцэлд үзүүлэх нийт нөлөө

- Төслүүдийн бүтээн байгуулалтад импортын орц, материалын хэрэгцээ өндөр тул 2023-2025 онд нийтдээ 3.6 тэрбум ам.долларын нэмэлт ачаалал үүсэж байна.
- Төслүүдийн үр дүнд 2026 оноос төлбөрийн тэнцэлд эерэг нөлөө бий болж эхэлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

ЭДИЙН ЗАСАГ,
ХӨГЖЛИЙН ЯАМ

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА.